

Suomen CP-liitto ry/

Itsenäiseen elämään sopivin palveluin -hanke

HAHMOTTAMINEN

Hahmottamisen
vaikeus:

Näkymätön vamma

Hahmottamisen teoriaa

Kokemusasiantuntijoiden kommentteja

ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN SOPIVIN PALVELUIN -HANKE

Keväällä 2011 käynnistyi Suomen CP-liitossa nelivuotinen valtakunnallinen Itsenäiseen elämään sopivin palveluin – hanke (IESP). Hankkeen kohderyhmänä ovat lievästi CP-, MMC- sekä hydrokefaliavammaiset ihmiset, jotka eivät kuulu vaikeavammaisten palveluasumisen piiriin, mutta joilla on itsenäistä elämää haittaavia vaikeuksia.

Hankkeen aikana on selvitetty lievästi CP-vammaisten, MMC-vammaisten ja hydrokefaliavammaisten liitännäisoireiden vaikutusta toimintakykyyn.

Asiakkaiden mukaan liitännäisoireista eniten haasteita arkeen aiheuttaa hahmottamisvaikeus. Hahmottamisen ongelmat yhdessä vammasta johtuvien motoristen vaikeuksien kanssa vaikuttavat merkittävästi ihmisen toimintakykyyn. IESP -hankkeen tavoitteena onkin lisätä tietoisuutta asiaan liittyen mahdollisimman laajasti vammaispalveluiden, terveydenhuollon ja kuntoutuksen kentällä, jotta ihmiset saisivat tarvitsemansa avun ja tuen.

Suomen CP-liitto ry

KOKEMUSASIAN TUNTIJOIDEN KOMMENTTEJA

Ymmärrettäisiin, etten ole tyhmä, vaan että minulla on hahmottamisen vaikeus.

Onko vammaa olemassa, jos se ei näy?

Eksyn helposti, erityisesti uudessa ympäristössä.

Vertaistuki on erittäin tärkeää, koska se helpottaa elämistä vammaan kanssa.

En kuulu vammattomien, enkä vammaisten ihmisten joukkoon.

Mitä muut ajattelevat, kun pyydän apua, vaikka näytänkin liikkuvan samalla tavalla kuin vammaaton kaveri?

Huomaa seisovansa käytävällä, viemässä ruokaa potilaalle, eikä yhtään tiedä, missä kyseisen potilaan huone olikaan.

Neuvoa kysyessäni, ohjeet sanottaisiin lyhyesti, yksi asia kerrallaan.

HAHMOTTAMISEN TEORIAA

*Perustuu neuropsykologi Ulla Puolakan artikkeliin (CP-lehti 5-6/2013):
"Varhaiseen aivovaurioon liittyvät näkemisen ja hahmottamisen vaikeudet"*

CP-, MMC- ja hydrokefaliavamman liittyvät aivovauriot voivat aiheuttaa liitännäisoireina hahmottamisen vaikeutta eli vaikeutta ymmärtää näkemäänsä. Hahmottamisvaikeudessa näkemiseen liittyvät ongelmat eivät yleensä liity silmän toimintaan, vaan ovat seurausta näkö tietoa käsittelevien alueiden vauriosta. Eri aivoalueet ovat erikoistuneet käsittelemään erilaista näkö tietoa ja kun aivovaurio sijoittuu näkö tietoa käsittelevälle aivoalueelle, hahmottamisvaikeuksia voi ilmetä vaikei itse silmätoiminnassa tai näöntarkkuudessa olisikaan puutteita.

CP- ja MMC- vammassa sekä hydrokefaliassa aivovaurio voi aiheuttaa haasteita toiminnallisen hahmottamisen sekä näönvaraisen päättelyn toiminnoissa, kuten avaruudellisessa hahmottamisessa, hahmon tunnistuksessa, silmän ja käden yhteistyössä sekä liikkeen havainnoinnissa ja ohjauksessa.

Hahmottamisvaikeudet voivat ilmetä myös tilan hahmottamisen ongelmina, hankaluuksina sosiaalisten tilanteiden tulkinnassa sekä matemaattisina oppimisvaikeuksina.

Nähdyn ymmärtämiseen osallistuvien aivotoimintojen perusteet ovat ihmisellä valmiina jo syntymässä, mutta toiminnot kuitenkin kehittyvät ja tehostuvat varhaisaikuisuuteen saakka. Tästä johtuen tulevia hahmottamisen vaikeuksia ei pystytä varhaisen aivovauriodiagnoosin perusteella ennustamaan. Lapsuudessa hahmottamisen vaikeudet voivat olla ulospäin huomaamattomia tai jäädä näkyvimpien, erityisesti koulumaailmassa painottuvien, liikunnallisten tai kielellisten vaikeuksien varjoon. Merkkejä hahmottamisvaikeuksista lapsella saattavat olla haluttomuus ryhtyä itselle haasteelliseen toimintaan, kuten esimerkiksi ryhmätoimintaan sekä silmä-käsi-koordinaatiota vaativiin tehtäviin.

Hahmottamisvaikeuksista johtuvia arjen haasteita voidaan lievittää käytännöllisin keinoin, karsimalla ympäristöstä ylimääräiset ärsykkeet. Esimerkiksi tavaroiden löytämistä voidaan helpottaa pitämällä ympäristö järjestyksessä sekä käyttämällä kuviottomia tapetteja

ja mattoja sisustuksessa. Keskitymiskykyä voidaan sosiaalisissa tilanteissa parantaa poistamalla ylimääräiset häiriötekijät ympäristöstä. Eksymistä uudessa ympäristössä taas voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla maamerkkejä reittien varrelta.

Ympäristöstä tuleva ärsyketulva usein kuormittaa ihmistä, jolla on hahmottamisvaikeuksia ja siksi riittävä lepo onkin erittäin tärkeä osa arjen hallintaa.

Kuva: Jenni Pekkarinen

HAHMOTUKSEN HAASTEET ARJESSA

Hankkeen asiakkaat ovat kertoneet hahmottamisvaikeuksien aiheuttavan erittäin paljon haasteita arjesta selviytymiseen. Muistivaikeudet, keskittymisongelmat, oppimishäiriöt sekä haasteet kotitöiden ja paperi- ja raha-asioiden hoitamisessa voivat kaikki olla seurausta hahmottamisvaikeuksista.

Näönvaraisen hahmottamisen vaikeudet hankaloittavat ja rajoittavat myös asiakkaiden liikkumista. Yleinen ongelma on helposti eksyminen, etenkin vieraammissa paikoissa. Tästä seuraa helposti elämänpiirin kaventumista ja yhteiskunnallista syrjäytymistä. Lisäksi asiakkaiden arkea hankaloittavat tasapainovaikeudet, oman toiminnan ohjaukseen liittyvät asiat sekä aloitekyvyttömyys.

Asiakkaat ovat kokeneet, että jatkuvasti omien voimavarojensa ja jaksamisensa ääri rajoilla toimiminen aiheuttaa uupumista arjessa.

Ihmiselle tulee helposti ”pärjäämisen pakko”, jolloin avun pyytämisen kynnyks on korkea ja ihminen helposti luovuttaa, jos tulee torjutuksi apua pyytäessään. Monet asiakkaat ovat kertoneet kokevansa itsensä ongelmiansa takia yksinäiseksi ja osa kärsii masennuksesta.

Tukea vamman ja liitännäisoireiden kanssa elämiseen asiakkaat kertovat saavansa kokemusten jakamisesta samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa. Tärkeää on yhteenkuuluvuuden tunne sekä uusien näkökulmien saaminen.

Yleinen ongelma on helposti eksyminen, etenkin vieraammissa paikoissa.

Kuva: Jenni Pekkarinen

NÄKYMÄTÖN VAMMA SYRJÄYTTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

Hahmottamisen vaikeus on yleinen CP-vamman liitännäisoire, joka pahimmillaan voi aiheuttaa laaja-alaisia toimintakyvyn ongelmia, jotka haittaavat ihmisen selviytymistä arjessa ja kaventavat elinpiiriä. Hahmottamisvaikeuksia voi esiintyä myös muiden vamma-ryhmien liitännäisoireina.

Hahmottamisen vaikeudet eivät näy päällepäin, jolloin ne on vaikea tunnistaa ja ottaa todesta. Tästä syystä myös tarvittavien palvelujen saaminen voi olla vaikeaa.

Ympäristön suhtautumisesta - tiedonpuutteesta ja negatiivisesta asenteesta - aiheutuukin ”näkymättömästi” vammaisille ihmisille helposti yksinäisyyden tunnetta ja syrjäytymistä. He kokevat olevansa väliinputoajia, jotka eivät kuulu mihinkään ihmisryhmään.

Ympäristön asenteisiin on mahdollista vaikuttaa tiedon jakamisella, eli lisäämällä yleistä tietoisuutta hahmottamisen vaikeuksien vaikutuksista ihmisen toimintakykyyn.

Näkymättömästi vammaiset ihmiset kokevat olevansa väliinputoajia, jotka eivät kuulu mihinkään ihmisryhmään.

Kuva: Jenni Pekkarinen

LISÄTIETOA HAHMOTTAMISVAIKEUKSISTA:

- ☀ www.cp-liitto.fi/hahmottaminen
- ☀ Itsenäiseen elämään sopivin palveluin -hanke:

Projektikoordinaattori

Sari Laiho

sari.laiho@cp-liitto.fi

puh: 045-77324759

Projektityöntekijä

Hannele Kataja

hannele.kataja@cp-liitto.fi

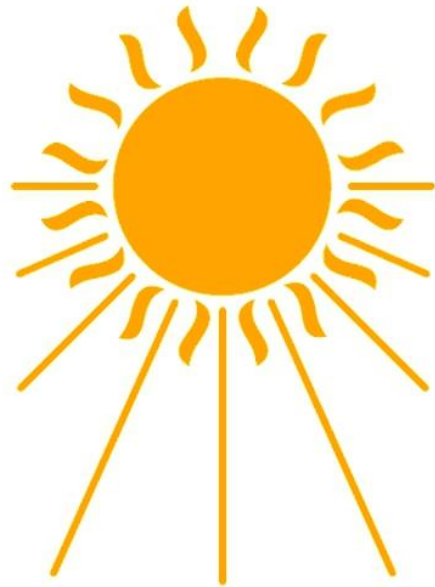
puh: 045-77331635 (ti-to)

Projektityöntekijä

Emmi Okafor

emmi.okafor@cp-liitto.fi

puh: 044-7629476

Suomen CP-liitto ry